

Bogdana Drozg Onič,¹

OŠ Jakobski Dol, bogdana.drozg@gmail.com

VKLJUČITEV CELOTNEGA KOLEKTIVA OSNOVNE ŠOLE V HETEROGENE UČEČE SE SKUPNOSTI

UVOD

Osnovna šola Jakobski Dol se nahaja v osrčju Slovenskih goric v Občini Pesnica. Na šoli poučuje 24 strokovnih delavcev. Šola je enooddelčna. Četrtnina strokovnih delavcev uči na dveh ali več šolah in s tem prinaša na šolo nove ideje in pestrost različnih stilov poučevanja.

V nadaljevanju predstavljam izvedbo oblikovanja učeče se skupnosti, ki je nastala v okviru pričujoče magistrske naloge. Na podlagi pregleda primerov dobrih praks in njihove podrobne analize sem načrtovala izvedbo oblikovanja več učečih se skupnosti, ki bi učiteljem predstavljale varno učno okolje in vir idej za nove izzive. S tem bi neposredno vplivali tudi na pozitivno klimo na šoli in v kolektivu.

RAZLOGI ZA OBLIKOVANJE UČEČIH SE SKUPNOSTI NA ŠOLI

Glavni razlog za oblikovanje učečih se skupnosti na šoli je bila ideja ravnatelja, da učiteljem ponudi obliko druženja, povezovanja in skupinskega učenja.

Ob predstavitvi krovne ideje sem sama preučila področje oblikovanja učečih se skupnosti in oblikovala idejo, v kateri je lahko vsak učitelj prispeval delček v skupno bazo primerov dobre prakse in hkrati dobil vpogled v preostale predloge.

Eden izmed razlogov oblikovanja skupnosti je bil tudi prispevek k izgradnji boljših odnosov znotraj kolektiva.

HETEROGENA UČEČA SE SKUPNOST

Po priporočilu ravnatelja in kolektivni privolitvi smo se odločili, da se v različne učeče se skupnosti vključi celoten šolski kolektiv. Ob predpostavki, da sodelujemo vsi, smo določili barve skupin in s pomočjo barvnih listkov izžrebali člane posamezne skupine.

Ker je takšna razvrstitev v posamezno skupino prinesla pestro paleto učiteljev različnih predmetnih področij, smo jo poimenovali heterogena učeča se skupnost.

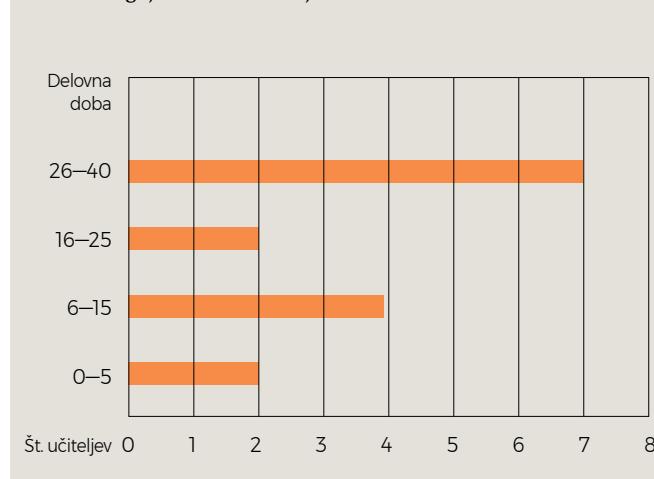
Po razdelitvi v skupine je bilo treba preveriti interes učiteljev za raziskovanje lastne prakse. Slednje smo izvedli z anketo. Rezultati so predstavljeni v nadaljevanju.

PREVERJANJE INTERESA ZA RAZISKOVANJE LASTNE PRAKSE

V raziskavi je sodelovalo 22 učiteljev, od tega jih približno četrtnina sodelujočih uči na dveh ali več šolah.

V Diagramu 1 vidimo, da ima največji delež učiteljev od 26 do 40 let delovne dobe, sledi ji skupina od 6 do 15 let

► DIAGRAM 1: Število učiteljev glede na dolžino delovne dobe v vzgoji in izobraževanju

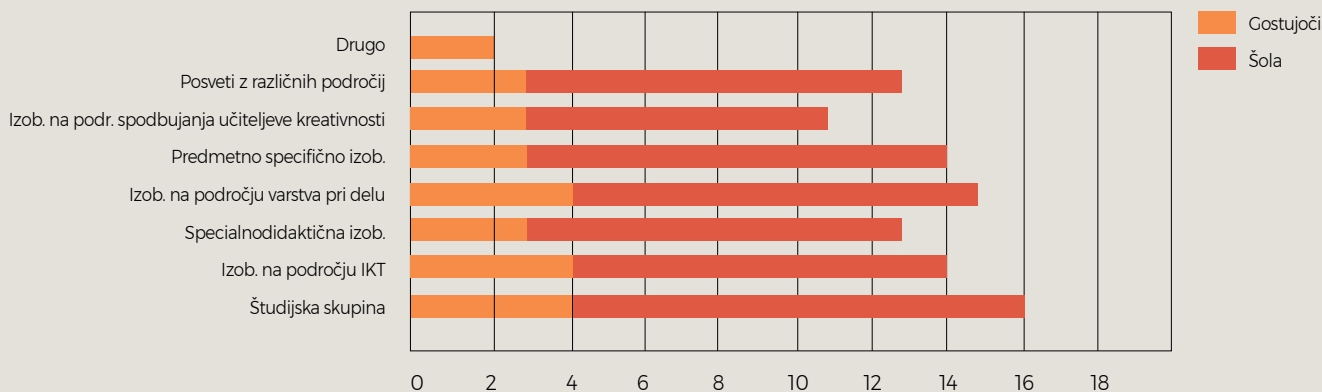
delovne dobe. Podatek nakazuje, da gre za pedagoško izkušen kolektiv, ki je preizkusil mnoge sisteme poučevanja, povezovanja učiteljev in izobrazil mnogo učencev.

Pri raziskovanju učiteljeve lastne prakse so pomembna tudi različna izobraževanja², ki se jih učitelj redno ude-

1 Članek je nastal v okviru priprave na magistrsko nalogo pod mentorstvom izr. prof. dr. Mateje Ploj Vrtič in red. prof. ddr. Borisa Aberška.

2 Članek govori prvenstveno o usposabljanju, ki pa ga avtorji poimenujejo kot izobraževanje. Praviloma namreč o izobraževanju govorimo v zvezi z uradnim stopenskim učnim procesom, kasneje pa ga poimenujemo usposabljanje. (op. ured.)

► DIAGRAM 2: Vrsta in pogostost obiskovanja izobraževanj med učitelji

ležuje. Ker raziskujem trenutno stanje, me je zanimalo, katerih izobraževanj so se učitelji udeležili v zadnjih petih letih. Ločeno sem pogledala na učitelje, ki poučujejo samo na eni šoli, in nato še gostujoče. Kot prikazuje Diagram 2, se učitelji najbolj redno udeležujejo študijskih skupin in izobraževanj na področju varstva pri delu (ki je obvezno). Sledijo izobraževanja na področju učiteljeve strokovne usmeritve, izobraževanja o rabi IKT idr. Glede na delež gostujočih učiteljev je razporeditev izobraževanj enakomerno porazdeljena.

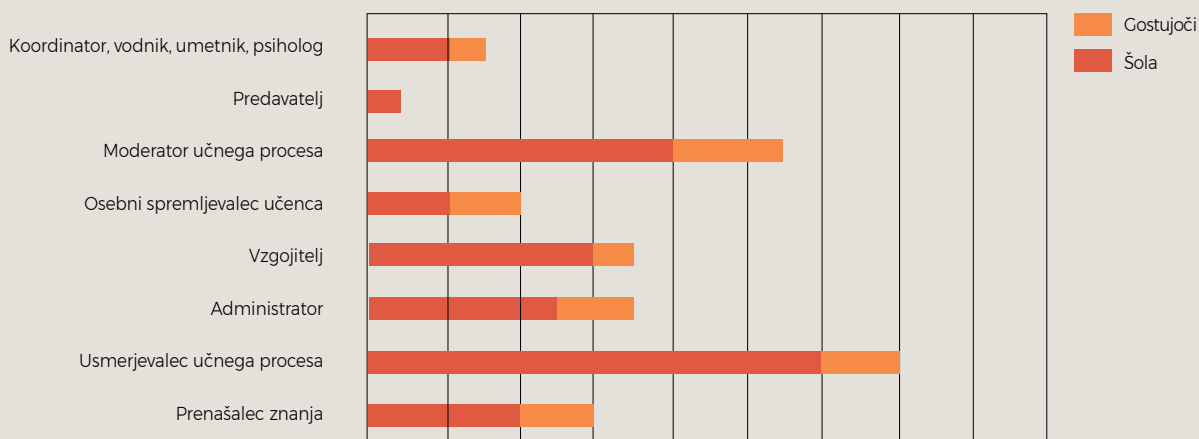
Skozi zgodovino se je vloga učiteljskega poklica spreminjala. Danes je ob poplavi informacij, ponudbe različnih medijev, ki nudijo informacije na vsakem koraku, učiteljeva vloga še posebej drugačna. Pri tem pa je seveda pomembno predvsem to, kako si učitelj sam predstavlja svojo vlogo. To je pomemben dejavnik za izvor ustreznega pristopa v raz-

redu. Po podatkih iz Diagrama 3 sledi, da večina učiteljev zaznava svojo vlogo kot vlogo usmerjevalca, moderatorja učnega procesa. Ker je bilo možnih več odgovorov, so se učitelji odločili tudi za druge vrste vlog, ki pa so v sodobni družbi, kjer staršem primanjkuje časa za vzgojo otrok, izjemno dobrodošle za učence in družbo.

Ugotovitve raziskave

Raziskava je pokazala, da se učitelji zavedajo, da je njihova nenehna profesionalna rast bistvenega pomena za uspešno delo na specifičnem predmetnem kot tudi na pedagoško psihološkem področju. Kot vidimo, med izobraževanji, ki so ga opredelili učitelji in ga v največji meri tudi obiskujejo, navajajo študijske skupine ter izobraževanja, ki so obvezna iz naslova varstva pri delu. Preostala izobraževanja obiskujejo v okviru časovnih in finančnih zmožnosti šole. Na

► DIAGRAM 3: Vloga učitelja danes

šoli prevladujejo učitelji z delovno dobo nad 15 let, vendar kljub daljši delovni dobi ugotavljajo, da se v zadnjih letih vloga učitelja spreminja, in se torej v večini strinjajo, da je učitelj postal usmerjevalec učnega procesa, moderator. Velikokrat se pojavlja tudi odgovor administrator in vzgojitelj.

CILJI, KI JIH ŽELIMO DOSEČI S POVEZOVANJEM V UČEČE SE SKUPNOSTI

Po predstavitvi rezultatov raziskave na pedagoški konferenci oktobra smo skupaj oblikovali cilje, ki jih želimo doseči s povezovanjem:

- pridobiti čim več idej za motivacijo učencev;
- sproščeno kolegalno vzdušje na vzorčnih dejavnostih;
- oblikovanje snopiča primerov dobrih praks v strnjeni obliki;
- povezovanje s kolegi z različnih predmetnih področij;
- opazovanje razredne klime pri izvedbi ure drugega učitelja;
- kolego analiza predstavljene vzorčne dejavnosti.

PREDSTAVITEV IZVEDBE ŠOLSKEGA PROJEKTA

V nadaljevanju predstavljam, kako smo načrtovali in izpeljali šolski projekt.

- Septembra sem se najprej lotila načrtovanja in študija

virov o pomenu in delovanju učečih se skupnosti, kar sem izvedla sama kot vodja projekta v posvetovanju z ravnateljem.

- Na oktobrski pedagoški konferenci sem učiteljem predstavila temeljne in prednostne naloge učeče se skupnosti pred drugimi oblikami sodelovanja. Na tej konferenci smo s pomočjo raznobarnih listkov izžrebali člane posameznih učečih se skupnosti. Dobili smo šest učečih se skupnosti s po štirimi člani.
- Po žrebu so se skupine sestale in oblikovale načrt dejavnosti za prihajajoče šolsko leto. Skupno navodilo vsem je bilo, da vsak član pripravi del učne ure z učenci (motivacijski del, uporaba IKT-oročja, didaktična igra ...) za svojo učečo se skupnost. Naloga preostalih je bila hospitiranje pri vsaki dejavnosti učeče se skupnosti in oblikovanje povratne informacije za izvajalca vzorčne dejavnosti.
- Novembra smo skupaj s pomočjo skupnega dokumenta oblikovali terminski plan predstavitev.
- December, januar in februar so bili namenjeni izvedbi vzorčnih dejavnosti, hospitacijam članov učečih se skupnosti in analizam.
- Učitelj izvajalec vzorčne dejavnosti je pripravil tudi zapis svojega primera dobre prakse v skupno bazo aktivnosti. Zapis je oblikoval na obrazec, ki ga vsebuje Priloga 1, ter ga oddal vodji projekta.
- Analiza primerov dobre prakse je potekala po vsaki vzorčni dejavnosti v prostem času vseh štirih članov učeče se skupnosti. Najprej je izvajalec vzorčne dejavnosti podal samoanalizo in izpostavil segmente, za ka-

► PREGLEDNICA 1: Kritično ovrednotenje oblikovanja heterogene učeče se skupnosti na šoli

Ključni element učeče se skupnosti	Prisotnost elementa v heterogeni učeči se skupnosti na šoli.
Refleksivni dialog	Je bil prisoten, saj so se člani skupine nenehno usklajevali ter si pri reflektiranju izmenjevali mnenja in drug drugemu priporočali sugestije za nadaljnje delo.
Skupne norme in vrednote	Člani skupine so oblikovali načrt dela učeče se skupnosti v skladu s skupnimi pogledi glede na prioritete vrednote, ki jim sledijo.
Deprivatizacija lastne prakse	Glede na izvedbeno obliko je element v polni meri prisoten, saj so to dlje časa trajajoča opazovanja, pri katerih se posamezniki izpostavijo in odprejo vrata svoje učilnice (deprivatizirajo svojo prakso). Opazovalci spremljajo celoten proces izvajanja vsebine, kar predstavlja bogato zakladnico idej in primerov dobre prakse.
Osredinjenje na učenje	Ideja pedagogike in vsebine je usmerjena tako na učitelja izvajalca kot učenca in njegov izkupiček pri učenju. Pri tej obliki je značilen tudi predmetno specifičen profesionalni razvoj, saj je vsebina podana na didaktično domišljenem nivoju. Element je bil v našem primeru prisoten v polni meri. S končno refleksijo so opazovalci podpirali nastopajočega učitelja glede njegovega načina poučevanja in na tak način vzajemno krepili profesionalni razvoj.
Sodelovanje	Tudi element sodelovanja je prisoten, kar je pomembno, saj predstavlja enega ključnih vzvodov za razvoj in nudi razvoj in napredovanje učitelja. Ker pa so medsebojni odnosi vedno velik izziv, smo se odločili, da učitelji sami izbirajo opazovalce, kar prinaša več sproščenosti in manjšo nevarnost pristranih presoj.
Varno in podporno okolje za tveganje	Če gre za prostovoljno oblikovane učeče se skupnosti, je smiselno tudi oblikovanje skupin predmetno sorodnih učiteljev, ki se združujejo. To v profesionalni učeči se skupnosti prispeva k varnemu in vzpodbudnemu okolju.

tere je želel mnenje, sugestijo ali povratno informacijo članov učeče se skupnosti. Poudarki oziroma iztočnice za analizo so predstavljeni v Prilogi 2.

- Evalvacijo dela učečih se skupnosti, predstavitev rezultatov samoanaliz in kolego analiz ter individualnih mnenj o sodelovanju v učeči se skupnosti smo obravnavali na pedagoški konferenci aprila. Predstavila sem potek dela skozi leto ter mnenja, odzive učencev in povzetke, ki so jih člani zapisali na obrazec iz Priloge 1.
- Oblikovanje smernic delovanja učečih se skupnosti za prihodnje šolsko leto.

KRITIČNO OVREDNOTENJE OBLIKOVANJA HETEROGENE UČEČE SE SKUPNOSTI NA ŠOLI

Glede na predhodno predstavljene oblike različnih učečih se skupnosti, z namenom osredotočanja na različna ciljna področja, v končni evalvaciji podajam razloge in prednosti uporabe naše ideje pred predhodno predstavljenimi načini povezovanja učeče se skupnosti.

Kot kriterij za vrednotenje sem uporabila upoštevanje ključnih elementov učeče se skupnosti in njen prispevek za nadaljnjo učiteljevo osebno rast. Rezultati vrednotenja so predstavljeni v Preglednici 1.

Učeča se skupnost, ki je bila predstavljena v začetku poglavja, se mi zdi nekoliko bolj kot za osnovnošolske učitelje primerna za združevanje srednješolskih. Temeljna ideja in koraki izvedbe pa se mi zdijo ob določenih prilagoditvah brez težav izvedljivi tudi v osnovni šoli. Učni sprehodi pomenijo za učitelja neke vrste pregled dokumentacije in vsebnosti določenih elementov, ki so mu lahko v oporo pri načrtovanju, spregledani pa so morda drobci učnih ur, ki dajejo motivacijski pečat in ki lahko predstavljajo srčiko učnega procesa za učence.

EVALVACIJA PRISPEVKA DELA V UČEČI SE SKUPNOSTI K UČITELJEVEMU DELU

Ob zaključku izvedenega projekta me je zanimalo, kaj je tisto, za kar se je našim učiteljem zdelo vredno sodelovati in sooblikovati učečo se skupnost. Po začetni izvedbi raziskave in analize odgovorov me je v tej fazi zanimalo, ali so bili zanje doseženi začetni načrtani cilji, potrebe in želje, ki smo si jih skupaj zadali.

V ta namen smo izvedli zaključno evalvacijo v obliki vprašalnika (glej Prilogo 2 - spodnji del obrazca). Za izvedbo prvega dela evalvacije sem uporabila odgovore samoanalize in učiteljevega pogleda na učni proces znotraj izvedbe lastne dejavnosti, zapisane na obrazec (Priloga 2). Ob pregledu rezultatov naj povzamem, da so bili učenci med izvedbami dejavnosti motivirani, skoncentrirani na učni proces, čutiti je bilo radovednost in vedoželjnost učencev. Učitelji so za izvedbo dejavnosti uporabljali različna sodobna učna sredstva, IKT, vzpodbujali so samostojno delo, aktivno sodelovanje učencev, učenje s pomočjo giba. Kot krovno vodilo pa jih je spremljalo formativno spremljanje s skupnim oblikovanjem predznanja, preverjanjem predznanja, oblikovanjem dokazov o učenju ter medvrstniškimi vrednotenjem.

Drugi del evalvacije sem izvedla s pomočjo intervjuja. Učiteljsem se postavila dve vprašanji. Prvo se je nanašalo na njihovo počutje v učeči se skupnosti in kaj jim je osebno prineslo udejstvovanje v njej, v drugem sem spraševala po mnenju, kaj je učeča se skupnost prispevala k profesionalni rasti kolektiva.

Odgovori učiteljev so bili večinoma pozitivno naravnani in vzpodbudni. Povzemam jih v nadaljevanju.

- *Povedali so, da čutijo, da na šoli prevladuje pozitivna klima, kjer se člani počutijo varne, sprejete in pripadne. Njihovi medsebojni odnosi so postali pristnejši in bolj spoštljivi. Celotno obdobje delovanja so čutili medsebojno enakovredne odnose, počutili so se vključene. Še posebej sta se razvila medsebojno zaupanje in spoštovanje.*
- *Še posebej so poudarili, da jim je spremljanje pouka pomagalo prepoznati šibka in močna področja, vzpodbudilo jih je k nadaljnjemu načrtovanju lastnega profesionalnega razvoja. S psihološko-sociološkega vidika pa jim je povezovalno delo izboljšalo samopodobo ter okrepilo odprtost, kolegialnost in povezanost med člani skupine in nadalje celotnega kolektiva.*
- *Ravnatelj je z navdušenjem sprejel idejo in podprl rezultate, ki so nastali. Tudi sam se je vključil v eno od učečih se skupnosti, kar je imelo še posebej pomembno vlogo pri ohranjanju pozitivne klime in sodelovanja.*
- *Spremljanje dejavnosti med učitelji je predstavljalo pomembno dodano vrednost, saj je izdatno prispevalo k profesionalnemu razvoju posameznega učitelja ne glede na to, ali je bil sam opazovalec ali pa so ga opazovali drugi učitelji.*

Ob koncu evalvacije ugotavljam, ali smo s šolskim projektom dosegli na začetku zastavljene cilje.

Že iz predhodno zapisanega lahko potrdimo prvi zastavljeni cilj, saj so učitelji potrdili, da jim je z dejavnostmi uspelo prispevati k motivaciji učencev, ob opazovanju kolegov pa so dobili tudi nove ideje za izvedbo dejavnosti.

Tudi drugi cilj smo udejanjili, saj je bilo že ob spremljanju poteka dejavnosti čutiti, da srečanja in dejavnosti potekajo v sproščenem in kolegialnem vzdušju. Oblikovala in zbrala sem vsa gradiva, ki so nastala, in oblikovala snopič primerov dejavnosti ter uresničila tudi ta zadani cilj.

Ob oblikovanju in žrebu so se učeče se skupnosti oblikovale s člani z različnih predmetnih področij in s tem smo zadostili tudi cilju, da se povezujejo kolegi različnih predmetnih področij. Pri vsaki dejavnosti so bili navzoči še trije kolegi iz učeče se skupnosti in opazovali pripravljeno dejavnost ter ob koncu posredovali analizo predstavljene dejavnosti. Tako smo udejanjili tudi zadnja zadana cilja - opazovanje in analizo dejavnosti.

Predstavljeni način povezovanja v učeče se skupnosti se je izkazal kot sprejet med učitelji in je zlasti prispeval k trem ključnim elementom učeče se skupnosti, kot so sodelovanje, osredotočenost na učenje in deprivatizacija lastne prakse.

Po odzivih in zaključni evalvaciji sodeč lahko rečem, da je to dober primer prakse, ki nudi dodano vrednost profesionalni rasti učiteljev, viša učenčevo motivacijo in pomaga vodstvu šole pri oblikovanju pozitivne klime na šoli.

V prihodnjem šolskem letu si želim, da učeče se skupnosti ponovno zaživijo in nadaljujejo svoje delo. Še večji prispevek k uspehu projekta pa bi pomenilo, če bi se v prihodnjem šolskem letu učitelji sami zavedeli potrebe po povezovanju in učenju ter si sami oblikovali učečo se skupnost po svoji meri in potrebah. V ta namen kaže vpeljati takšne sodelovalne metode, ki bodo temeljile na vključevanju učiteljev v načrtovanje čim več ciljev in faz delovanja učečih se skupnosti.

SKLEP

Prispevek je zasnovan na predpostavki o učitelju, ki naj bi vseskozi raziskoval svojo prakso in se zavedal pomena vseživljenjskega učenja ter iskal različne načine pridobivanja znanja in izgrajevanja veščin. Kot temelj pridobivanja in nadgrajevanja obstoječih znanj pa je bila predstavljena učeča se skupnost, ki ob razvoju profesionalnega razvoja podpira tudi osebnostni razvoj in krepi odnose znotraj skupine.

Učenje je prepoznavna vrednota v učeči se skupnosti, učitelji s pridobivanjem formalnega in neformalnega znanja, spretnosti in veščin spreminjajo šolsko prakso in svojo vlogo v njej.

Pomembno je vzpostaviti sodelovalno klimo, saj si le-tako člani znotraj skupnosti zaupajo in so ustvarjalni ter inovativni.

Ob vsem tem pa ne smemo pozabiti, da je tudi evalvacija lastnega dela del procesa učenja: posamezniku omogoča osebno rast, zadovoljstvo in motiviranost za nadaljnje profesionalno razvijanje na področjih, ki lahko koristijo njemu osebno in učencem.

Načrtno razvijanje in usmerjanje karijerne poti omogoča evalviranje in samozavedanje posameznika, da samostojno načrtuje svoje nadaljnje izobraževanje in izpopolnjevanje.

V podporo razvoja in želje po profesionalni rasti je tudi vzpostavljanje mrežnih povezav z drugimi šolami, ki omogočajo medsebojno spodbudo in izmenjavo dobre prakse.

Vodstvo šole ima pomembno vlogo pri spodbujanju učiteljev, da svoje uspehe delijo z drugimi in da se jih tudi veselijo.

Naš projekt smo v tem šolskem letu z evalvacijo zaokrožili, oblikovala sem snopič in ga posredovala učiteljem. V prihodnje mi ostaja le priporočilo, da sta povezovanje in učenje ključnega pomena za učitelja, zato naj bo predlog, ki je predstavljen v nalogi, še preizkušen na kateri drugi šoli. Tudi če se najde posameznik ali dva, ki jima ideja ni sprejemljiva, ne obupati. Vsak, ki je pripravljen deliti ideje z drugimi, je povabljen, da se poveže s somišljeniki. Majhna iskra lahko v prihodnosti zaneti velik ogenj.

VIRI IN LITERATURA

Hattie, J. (2009). *Visible Learning*. Routledge, New York.

Kruse, S. (1994). Building professional communities in schools. *Issues in Restructuring Schools*. Issue Report No. 6, str. 159-163.

Matsumura, L. C., Garnier, H., Resnick, L. B. (2010). *Implementing Literacy Coaching: The role of School Social Resources, Educational Evaluation and Policy Analysis*.

McConachie, S. M., Petrosky, A. R. (2010). *Content Matters: A Disciplinary Literacy Approach to Improving Student Learning*. Jossey-Bass, San Francisco.

McLaughlin, M. W., Telbert, J. E. (2006). *Building School-Based Teacher Learning Communities, Professional Strategies to Improve Student Achievement*. Teachers College Press, New York NY.

Resnick, L., Spillane, J., Goldman, P., Rangel, E. (2013). *Uvajanje inovacij: od vizionarskih modelov do vsako-*

dnevne prakse, O naravi učenja. Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, str. 257-283. <http://www.zrss.si/pdf/o-naravi-ucenja.pdf> (dostopno 15. 12. 2018).

Rupnik Vec, T. (2007). *Opredelevitev vlog in odgovornosti udeležencev v procesu vpeljevanja sprememb v šolo. Priročnik za šolske razvojne tim*. Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, str. 97-99.

Rutar Ilc, Z., Založnik, P. (2017). *Vodenje skupinskih procesov in sodelovanje v učeči se skupnosti. Učitelji, raziskovalci lastne prakse*. Zavod RS za šolstvo, Ljubljana, str. 41-62.

Toplak, C. (2002). *Moderiranje skupinskih procesov. Priročnik za moderatorje*. Umanotera, Ljubljana.

William, D. (2013). *Vloga formativnega vrednotenja v učinkovitih učnih okoljih. O naravi učenja*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Ljubljana, str. 123-142.

PRILOGI:

- **Predloga za opis in samoanalizo primera dobre prakse**
- **Iztočnice za kolego analizo primerov dobre prakse (Hattie, 2009)**

Priloga 1: Predloga za opis in samoanalizo primera dobre prakse

Izvajalec dejavnosti:		Predmet:	Primerno za starost oz. razred:
Naslov:			
Vsebina:			 Čas:
Cilji (spretnosti/kompetence):			
Gradivo:			
Potek:			
Komentarji:			
Kaj mi je uspelo? 		Kaj predlagam za izboljšavo? 	

Priloga 2: Iztočnice za kolego analizo primerov dobre prakse (Hattie, 2009)

Učenčeve usmeritve	Vloga učitelja
Njegov GLAS	Se učitelj zavzema za dobre odnose, izraža medsebojno spoštovanje? Učencem prisluhne, jih sliši, spodbuja k izražanju njihovih misli, pogledov, želja, prioritet ..?
Podpora učitelja	Nudi učinkovito povratno informacijo? Dobi vpogled v to, kaj učenci že znajo, kaj jih zanima, kako razumejo, kje imajo napačne predstave? Prilagodi poučevanje potrebam učencev?
Namen in smiselnost učenja	Je zaznati jasne namene in cilje učenja? So za učence smiselni in v izziv?
Podpora sošolcev	Je zaznati medvrstniško sodelovanje? Podajanje povratne informacije?
Zavzetost	Ali učenci vedo, kaj se učijo, zakaj se učijo in kdaj bodo uspešni?
Občutek vrednosti	Ali se učenci počutijo vključene in sprejete v učni proces?